

Istorijat islamskog ekstremizma i radikalizma na prostoru zapadnog Balkana

Dolazak Islama na Balkan:

Nakon poraza srpske vojske u Kosovskoj bici 28.06.1389. godine, Islam kreće da se širi zajedno sa kretanjima turske vojske na prostoru Balkana. Prema šerijatskom zakonu u islamskom konzervativnom pravu, naročito u ovom obliku primenjivanom u tom periodu, svet se deli na tri dela: Kuća Islama (*Dar al-Islam* ar. دار الإسلام), Kuća rata (*Dar al-Harb* ar. دار الحرب) i Kuća primirja (*Dar al-'Ahd* ar. دار العهد). Kućom Islama se smatrala teritorija na kojoj vladaju islamski zakoni i nalazi se muslimanska većina, Kuća rata je predstavljala sve zemlje koje nemaju odnos sa islamskim svetom, a Kuća primirja je bila rezervisana za teritorije i zemlje koje su potpisale sporazum o nenapadanju sa teritorijama koje su deo Kuće Islama.

U modernom shvatanju islamskih zakona, po većini tumačenja, smatra se da je veći deo sveta Kuća Islama jer ljudi koji žive u većini zemalja na svetu mogu da slobodno ispovedaju islamsku veru.

Kao posledica ove podele, islamski svet je imao težu da kroz svoje širenje ispunjava svoju, u tom trenutku, zakonom datu misiju.

Po dolasku Turaka na prostor Balkana, Islam je krenuo da se širi, na prvom mestu zbog povlastica koje su muslimani uživali u odnosu na nemuslimansko stanovništvo. Više faktora je uticalo na to da Bosna bude prostor na kome bi se bolje „primio“ Islam. Na prvom mestu, tu je bilo odsustvo jake državne i verske svesti još pre dolaska Turaka. Sa druge strane, na prostoru Bosne postojao je verski vakuum između pravoslavne, katoličke i bogumilske crkve koje su bile u međusobnom sukobu, a ni jedna od te tri nije imala dovoljno jako uporište da bi se na toj teritoriji uspostavila kao dominantan faktor čuvanja vere iz perioda pre dolaska Islama na Balkan. Svi ovi faktori, doveli su do toga da u 17. veku većina stanovništva u Bosni bude islamske veroispovesti.

Istorijska podloga islamskog ekstremizma:

Kao podlogu moderne radikalne islamske misli možemo da uzmemo osnivanje organizacije Muslimansko bratstvo. Organizacija je osnovana 1928. u Egiptu i njen inicijalni rad je bio humanitarnog karaktera, i to prvenstveno rad na opismenjavanju i izgradnji bolnica.

Počevši od 1936. godine, krenuli su da se sve više usmeravaju na borbu protiv engleskog uticaja u Egiptu i da propovedaju rešenje svih problema sa kojima se muslimani suočavaju kroz slogan „Islam je rešenje“ što je u prenesenom značenju označavalo usmeravanje ka šerijatskom pravu i rešavanje svih problema u kojima se Islam nalazi primenom islamskih zakona. Muslimansko bratstvo se dugi niz godina nalazio na marginama islamskog društva i u islamskom svetu je veću dominaciju vršio sekularni arapski nacionalizam. Muslimansko bratstvo je čak bilo ismevano od strane egipatskog predsednika Gamala Abdula Namera kao organizacija koja je regresivna i želi da vrati islamske države u period srednjeg veka. Međutim, porazom Arapa 1967. u Šestodnevnom ratu od Izraela, Muslimansko bratstvo počinje da dobija na snazi i stvara osnovu za sve ekstremne pokrete kasnije u svetu.



Vojnici Handžar divizije čitaju letak „Islam i Jevrejstvo“, izvor: Bundesarchiv Bild 101III-Mielke-036-23, Waffen-SS, 13. Gebirgs-Div. "Handschar"

Razvoj islamskih ekstremističkih organizacija na Balkanu:

Početak islamskog ekstremizma na Balkanu vezuje se kao i većina ekstremnih ideologija na ovom prostoru, za Drugi svetski rat. Postojalo je više islamskih frakcija koje su bile deo pronemački orjentisanih snaga. Najpoznatija takva vojna jedinica na ovom prostoru bila je 13. SS brdska divizija *Handžar* koja se borila na strani nemačke vojske kao deo njihovih SS jedinica, načelno kao deo vojske Nezavisne Države Hrvatske, a većina vojnika u njenom sastavu su bili muslimani iz Bosne.

Druga vojna jedinica koja je bila povezana sa Islamom na ovom prostoru bila je 21. SS brdska divizija *Skenderbeg* koju su pretežno činili etnički Albanci. Ova jedinica, iako je u sebi sadržala veliki broj muslimana, bila je prvenstveno okrenuta ka etničkom albanskom nacionalizmu. Pored vojnih organizacijama, bilo je i civilnih islamskih organizacijama koje su tada relativno slobodno funkcionisale po idejama Muslimanskog bratstva, a organizacija koja je prednjačila tada bila je Mladi muslimani koja se zalagala za islam kao način života i za vraćanje muslimana tradicionalnim islamskim vrednostima. Pripadnik te organizacije bio je i prvi predsednik predsedništva Bosne i Hercegovine, Alija Izetbegović. Organizacija je saradivala sa nacistima, ali je većinom pokušala da se odupre hrvatskoj hegemoniji i osnovni cilj im je bio autonomija u centralnoj Bosni.

Posle Drugog svetskog rata delu pripadnika organizacije je suđeno zbog kolaboracionističkog delovanja. Dolazak komunista na vlast doveo je do ukidanja mnogih stvari u tradicionalnom muslimanskom odevanju (npr. feredže) što je jedan deo muslimana prihvatio, ali se dobar deo njih tome oštro protivio. Komunistička vlast je vremenom krenula da popušta pritisak na muslimane i prvo im je dozvoljeno objavljivanje lista *Mudžahid*, a ukinute su im i zabrane po

pitanju putovanja van zemlje, pogotovo ako su se odnosile na verska putovanja. Kao poslednji i najveći ustupak, 1969. godine zvanično su postali jedan od konstitutivnih naroda Jugoslavije i samim tim, dobili svoju konačnu nacionalnu pripadnost.

Alija Izetbegović 1990. godine osniva Stranku Demokratske Akcije (SDA) i u ratu koji tada nastaje, u Bosnu dolaze mudžahedinski borci i, zajedno sa studentima koji se vraćaju sa studija u Saudijskoj Arabiji, sa sobom donose i Vehabizam koji je sam po sebi i danas povezan sa mnogim terorističkim organizacijama.

Zaključak:

Uprkos svemu ovome, treba zapamtiti da teroristi čine mali broj islamskih vernika. Čak i među pripadnicima ovih organizacija bilo je onih ekstremnih i manje ekstremnih. Opet, najveći broj njih je bio samo individualno religiozan i hteo je na neki način da se vrati korenima, a neki su u organizacije stupili sticajem okolnosti. Uprkos svemu tome, mora se obratiti velika količina pažnje na moderne ekstremističke organizacije i način funkcionisanja jer u dobu informacija, komunikacija među pripadnicima je izuzetno olakšana i sve je mnogo dostupnije.

Najbitnija stvar kroz istorijsku prizmu razvoja islamskog ekstremizma treba obratiti pre svega pažnju na korake kojima su se kretali da se ne bi dozvolilo da se ti koraci ponovo dese.

Literatura:

- Milošević D. M. (2018) Islamističke terorističke organizacije na Balkanu i njihovo finansiranje, Vojno delo 02/18, Beograd;
- Petrović P. (2016), European Union Institute for Security Studies, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_24_Balkan_radicalism.pdf;
- Đorđević D. B, Todorović D, Mitrović LJ. (2007) Islam at the Balkans in the past, today and in the future, Yugoslav Society for the Scientific Study of Religion, Niš.